نیمه اول ۱۳۱۷

ایران

■ صفحه ۱۶ ■ سال بیست و ششم ■ شماره ۷۳۹۲ ■ دوشنبه ■ ۲۳تیر۱۳۹۹ ■ ۲۱ ذی‌القعده ۱۴۴۱ ■ ایران قرن بیست وپنج

کارخانه تختخواب سازی باستان

زیادی منافع را در کثرت مشتری و ازدیاد مشتری را در ارزان فروشی می داند. هرگونه تخت خواب های آهنی و برنزی با نازلترین قیمت و پنج درصد تخفیف از قیمت سابق به فروش می رسد. هتل ها و مسافرخانه‌ها و خانواده‌ها از موقع استفاده نموده تخت فوق را به قیمت ۱۴۷ ریال خریداری نمائید. سفارشات از ولایات فوری انجام داده می شود. آدرس: انتهای خیابان لاله‌زار (سعدی سابق)

چارلی الهه تمیزی

به کارخانه لباس شویی چارلی بشتابید زیرا لباس های شما به طرزی بایستی تهیه شود که مقام و شئونات شما را در جامعه محفوظ بدارد و یگانه شخصی که بتواند از عهده بر آید، همانا متخصص فن تحصیل کرده بیروت چارلی می‌باشد.

آدرس: خیابان شاه مقابل کوچه نوبهار. تلفن ۶۹۹۰

تهران در چهار خیابان

محدوده پایتخت مشخص شد

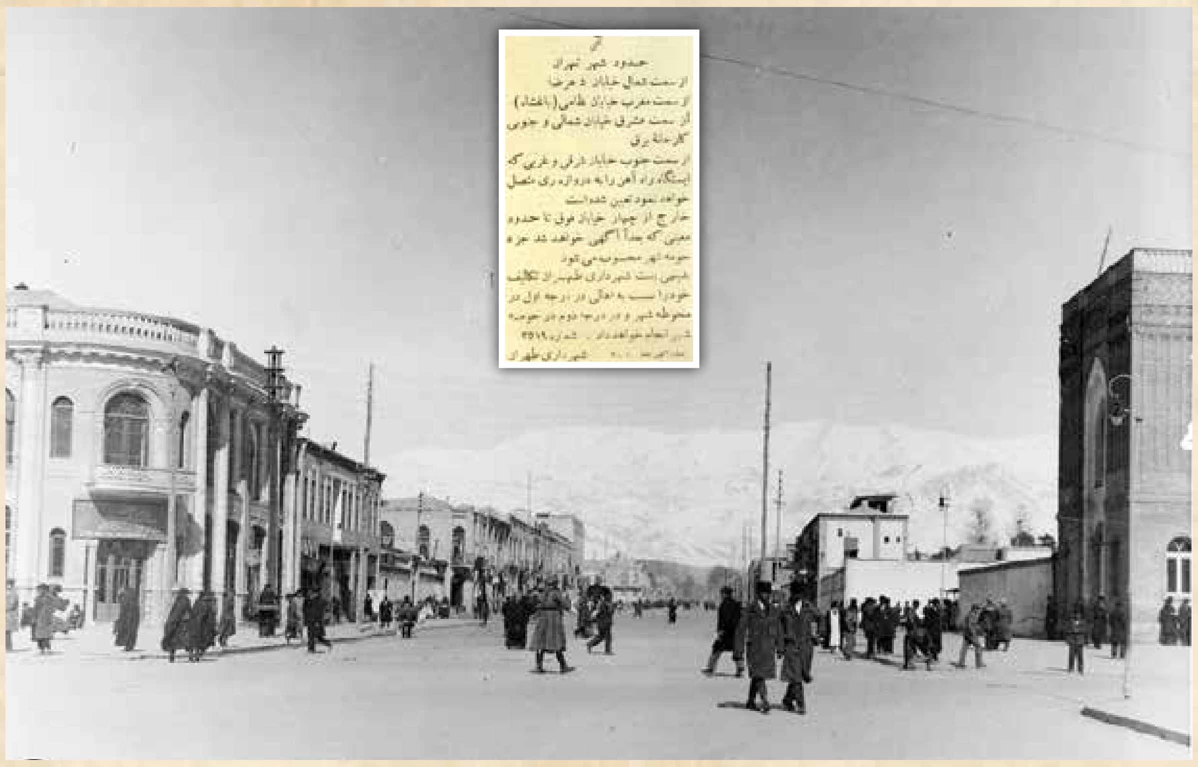

لیلا ابراهیمیان/ بیستم اردیبهشت‌ماه ۱۳۱۷ بود که شهرداری وقت تهران محدوده پایتخت را اعلام کرد: از طرف شمال خیابان شاهرضا، از سوی جنوب ایستگاه راه‌آهن، از سمت شرق کارخانه جدید برق و از سمت غرب باغشاه.

سیاست تغییر کرده بود و تهران هم باید قبای نو به تن می کرد؛ تهران شهری با کوچه‌های تنگ، پر پیچ و خم، باریک، خیابان‌های معدود و بی‌تناسب، کج و معوج، بازارچه بدقواره تنگ و گشاد، بی‌نقشه، بدمنظر با محلات کثیف سوم اسفندماه ۱۲۹۹ شاهد کودتای رضاخان بود و در همین شهر بیانیه‌ای خوانده شد که از ساماندهی و سازماندهی می گفتند؛ تهران هم به سازماندهی نیاز داشت. شهر در بی‌قانونی سر می کرد و صاحبان قدرت هرگاه در مسأله دیوارکشی به نقض زمین برمی‌خوردند، حق طبیعی خود را تصاحب آن کوچه یا محله می‌دانستند؛ لجام گسیختگی قدرت و ضعف ضعفا در دالان‌های تنگ و باریک دیده می‌شد و به قول «ویلم فلور» تهران شهری تأسف‌بار بود. کوچه‌ها مجرای فاضلاب بود، معابر از هر سو پوشیده از پس‌مانده غذاها و دل و روده و استخوان دام‌ها بود.... وضعیت معابر پایتخت نفرت‌انگیز بود. عبدالله مستوفی هم شهر را تیره توصیف می کرد.

رضاشاه به هر چیزی که می‌اندیشید می‌دانست که سیاست شهری باید با تدوین مقررات و قوانین سامان گیرد و قانون بلدیه در سال ۱۳۰۹ تصویب شد؛ قانونی که به شهرداران قدرت بسیاری می‌داد. با آمدن رضاخان بر سر قدرت کریم بوذرجمهری اولین شهردار تهران انتخاب شد؛ شهری که قرار بود در طول دوره سلطنت رضاشاه تحولات زیادی را به خود ببیند.

خیابان‌های تهران بعد از جنگ جهانی اول پر بود از خارجی‌ها و اقتصاد نوظهور نفتی که جان تازه‌ای به شهر داده بود. نخستین اتفاق‌ها در انتظار تهران بود و بوذرجمهری همراه و همرزم رضاخان خیلی زود توانست چهره این پایتخت کشور تازه به نفت رسیده را عوض کند. دیوارهای ناصری فرو ریخت و توسعه تهران نخستین گام این شهردار دیکتاتور مآب بود. محدوده شهر تهران درعرض کمتر از ۱۵سال توسعه‌ای حیرت‌آور داشت. تهران بزرگتر می‌شد و محله‌های بریانک، هلال‌احمر، قزوین، شهر جدید، هاشمی، دامپزشکی، نواب و جمهوری به پایتخت پیوستند. در شمال شهر زمین‌های جلالیه(پارک لاله) که روزگاری میدان اسب سواری بود، به پایتخت پیوست. بلوار کشاورز نیز در این محدوده به شهر افزوده شد و خیابان پهلوی (ولی عصر) با چنارهای مشهورش از سال ۱۳۰۰ جان گرفت و در سال ۱۳۰۷ سنگفرش و در سال ۱۳۱۰ آسفالت شد. در شرق تهران نیز محله‌های اتابک، تیردوقلو، خراسان، امام‌حسین و برخی از نقاط دماوند به تهران افزوده شدند. در جنوب نیز محله شوش و انبار نفت بخشی از تهران شد و خیابان شوش امروزی مرز جنوبی پایتخت بود. شاید مهم‌ترین محور رشد تهران در شمال محدوده خیابان ولیعصر بود اما در شرق بزرگراه فعلی مدرس نیز در محدوده‌های قیطریه برخی محلات نخستین هسته شکل گیری خود را به شکل امروزی آغاز کردند و از صورت یک آبادی و ده خارج شدند. محله نیاوران به‌دلیل ساخت و سازهای درباری تغییر کرد. تجریش تا میدان قدس امروزی نیز به‌صورت محله‌ای مستقل درآمد که این محدوده به‌صورت پراکنده و خطی تا حوالی پارک وی امتداد یافت. تا اینکه در سال ۱۳۱۷ شهردار تهران محدوده پایتخت را مشخص کرد. مدتی قبل خیابان‌های جدید (بوذرجمهری و خیام) احداث و معابر اصلی عریض‌تر شد. تخریب حصار تهران قدیم از ۱۳۱۱ ه.ش، آغاز شد و در سال‌های بعد خیابان‌های عریض کمربندی جانشین حصار شدند. در شمال شهر، خیابان شاهرضا (انقلاب)؛ در شرق خیابان شهباز (۱۷ شهریور)؛ در جنوب، خیابان شوش و در غرب، خیابان سی متری نظامی (کارگر) احداث شدند. تهران در این دوران دارای مساحتی حدود ۴۶ کیلومتر مربع و به‌عبارتی ۱۱ برابر دوره فتحعلی شاه و ۲/۵ برابر دوره ناصرالدین شاه بود. براساس طرح جدید تهران که توسط «وزارت داخله» تهیه شد، عملکردهای شهری جدید در هسته کهن شهر جای گرفت. ساختمان‌ها و محله قدیمی ارک تقریباً به طور کامل تخریب شد و به جای آنها عمارات جدید دولتی، نظیر کاخ دادگستری - وزارت دارایی و... ساخته شد. عمارت گلستان و شمس‌العماره تنها بناهایی بودند که تخریب نشدند و بر جای ماندند. شهر در حال تغییر بود و البته گاهی شهرداری مغضوب شاه و شهربانی هم می‌شد. تهران در فاصله سال‌های ۱۳۱۷ تا ۱۳۲۰، چندین شهردار را به خود دید؛ شهردارانی یک‌ماه تا چند ماه و دو ساله. تقی خواجه‌نوری، مصطفی‌قلی رام، ارسلان خلعتبری شهرداران یک ماه بودند و بعد از آن میرزا قاسم‌خان صوراسرافیل شهردار تهران انتخاب شد؛ از سال ۱۳۱۷ تا ۱۳۱۹ شهردار پایتخت بود. صوراسرافیل تبریزی‌الاصل بود، پسر میرزا حسن تبریزی و نواده شیخ محمدباقر مجتهد؛ او فامیل «صوراسرافیل» را مثل میرزا جهانگیرخان به خاطر مدیرمسئولی روزنامه صوراسرافیل برای خود انتخاب کرد؛ در دوره صوراسرافیل محدوده پایتخت مشخص شد؛ اگرچه که مشخص کردن این حدود شهری که در دهه‌های بعد هم بارها تکرار شد هیچگاه باعث نشد الگویی درست از معماری و شهرسازی در پایتخت شکل بگیرد و همچنان هم تهران بدقواره توسعه پیدا می کرد.

بُرده بر جریده

تهیه و تنظیم: حسن مجیدی

دو طبقه ساختن بناهای جلوی خیابان

برای زیبایی و قشنگی خیابان‌ها شهرداری به بخش‌های سه گانه دستور داده که مالکین دکان‌ها را وادار به ساختمان نموده و مستغلات جلوی خیابان را به سبک زیبایی دو طبقه نمایند. ساعت پنج بعداز ظهر روز پنجشنبه از طرف شهرداری بخش شمال شرق از صاحبان مغازه‌های خیابان بهارستان و خیابان امین الدوله دعوتی شده مدعوین در بخش مزبور حضور یافته نخست آقای شهردار شمال شرق شرحی در محسنات ساختمان دوطبقه بیان و در ضمن وعده مساعدت برای تهیه لوازم ساختمان دادند. مالکین هم از این اقدام شهرداری اظهار امتنان نموده و وعده دادند که هرچه زودتر مشغول ساختمان شوند.

روزنامه کوشش- دوشنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۱۷

تبدیل خزانه‌های عمومی به دوش

از طرف شهرداری به کلیه مالکین و مستأجرین گرمابه‌ها اخطار شده که برای حفظ بهداشت عمومی و جلوگیری از امراض مسریه کلیه خزانه [خزینه] گرمابه‌ها باید مبدل به دوش شود و برای اجرای این منظور درب خزانه‌ها مسدود شده و از آنها مثل منبع آب گرم بوسیله نصب شیر استفاده خواهد شد.

مجله شهرداری- خرداد ۱۳۱۷

مسیری به چالوس

افتتاح تونل کندوان

یکی از مهم‌ترین تحولات ایران در دهه دوم قرن حاضر توسعه شبکه راه‌ها و سامانه حمل‌ونقل کشور بود. برای حکومت، توسعه و بهبود راه‌های ارتباطی جهت ایجاد نظم و امنیت و تقویت حکومت مرکزی و فراهم کردن زیرساخت مناسب جهت توسعه اقتصادی، اهمیت حیاتی داشت. وزارت طرق و شوارع با کمک ارتش، مهندسان داخلی و خارجی و هزاران کارگر و ابزارآلات و تجهیزات آن روز ۱۲۰۰۰ کیلومتر راه شوسه اتومبیل رو و ده‌ها تونل ساخت و تعدادی از راه‌های صعب العبور ما لرو را تعریض و تسطیح کرد. یکی از مهم‌ترین این راه‌ها، جاده چالوس و تونل روستای کندوان بود. شاهکار مهندسی آن دوران که کرج را به شهر چالوس وصل می کند، یکی از بزرگ‌ترین و مرتفع‌ترین تونل‌هایی بود که برای عبور جاده شوسه احداث شد. کار ساخت تونل از اردیبهشت سال ۱۳۱۴ شروع و در اردیبهشت ۱۳۱۷ خاتمه یافت. برای احداث این تونل ۱۸۸۷ متری، به عرض ۷ و ارتفاع ۶ متر، ۹۰۰۰۰ متر مکعب سنگ و خاک کنده و از تونل خارج و برای کندن قسمت‌های سنگی در حدود ۴۶۴۰۰ کیلوگرم دینامیت مصرف شد. طاق تونل به استثنای قسمت‌هایی که از سنگ است، از سنگ و سیمان ساخته شده و برای این منظور ۲۲۷۰۰ متر مکعب سنگ و ۵۸۵۰ تن سیمان به کار رفته و مبلغ ۲۴۸۵۳۴۰۰ ریال صرف هزینه آن شده است. تونل کندوان که ۱۳ کیلومتر از مسیر تهران به چالوس را کاهش می‌داد، توسط وزارت طرق و شوارع در دوره وزارت مجید آهی و با همکاری شرکت هوفمان آلمان، سرانجام درساعت ۱۰/۱۵ روز سه‌شنبه ۲۷ اردیبهشت ۱۳۱۷ طی مراسمی با حضور رضاشاه، محمد رضا پهلوی، وزیر طرق و سایر مقامات کشوری و لشکری گشایش یافت.

پرواز هواپیماهای شهباز در طهران

کار راه‌اندازی کارخانه هواپیماسازی شهباز در سال ۱۳۱۲ آغاز شد. ماشین آلات کارخانه که از کشورهای آلمان، فرانسه، انگلستان و شرکت پرات اند ویتنی (Pratt & Whitney) امریکا خریداری شده بود در سال ۱۳۱۴ نصب و روز ۲۱ شهریور ۱۳۱۵ با مدیریت دو مهندس خارجی و ۴۱ کارگر ایرانی و ۳ تکنیسین ایتالیایی و انگلیسی جهت مونتاژ موتورهای خارجی و قطعات ایرانی با نام کارخانجات هواپیماسازی شهباز شروع به کار کرد. روز پنجشنبه ۳۰ تیر سال ۱۳۱۷ اولین هواپیماهای دهاویلند تایگرمث و هاوکر آداگز تولید کارخانه مورد بازدید شاه قرار گرفت.

■بازدید کارخانه

«ساعت پنج بعدازظهر روز پنجشنبه ۳۰ تیر برای دومین مرتبه اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و والاحضرت همایون ولایتعهد کارخانه ساختمان هواپیما به نام شهباز را بازدید فرمودند. نخستین مرتبه هم در بهمن ماه ۱۳۱۶ این کارخانه را بازدید فرموده بودند. آقایان رئیس الوزرا، وزرا، رئیس مجلس شورای ملی، افسران ارشد ارتش، فرمانده نیروی هوایی و افسران هواپیمایی انتظار تشریف فرمایی موکب همایونی را داشتند. در ساعت پنج بعد ازظهر موکب اعلیحضرت همایونی به محوطه مقابل کارخانه نزول اجلال فرموده و از طرف گارد احترام که از افراد نیروی هوایی بودند مراسم احترامات به جای آمد. فوراً فرمانده نیروی هوایی و رئیس کارخانه ساختمان هواپیما برای عرض توضیحات شرفیاب حضور شاهانه گردیدند.

کارخانه ساختمان هواپیما در قسمت شرقی شهر طهران و در زمین وسیعی قرار گرفته و سازمان این کارخانه منحصر به ابنیه خود کارخانه نیست بلکه پارک مرکزی و آشیانه‌های هواپیما در جوار کارخانه قرار گرفته است. اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و والاحضرت همایون ولیعهد بدواً ماشین آلات مختلف کارخانه را بازدید فرموده و این هنگام از طرف رئیس کارخانه توضیحات لازم به عرض رسید. پس از بازدید ماشین آلات موکب شاهانه و والاحضرت همایون ولیعهد به طرف پارک مرکزی و از آنجا به طرف فرودگاه هواپیمایان تشریف فرما گردیده و آشیانه‌های هواپیمایان را که در این نقطه بود بازدید فرمودند. این هنگام یک بخش از نیروی هوایی ساخت کارخانه شهباز به پرواز آمده و خلبانان در اطراف فرودگاه عملیات آکروباتیک جالب توجهی را انجام داده و پس‌از فرود آمدن هواپیماها اعلیحضرت همایون شاهنشاهی سروان ابوالفتح افخمی را که مدت دوازده سال در خارجه به تحصیل اشتغال داشته و اینک ۱۰ سال است که در نیروی ارتش شاهنشاهی مشغول خدمت می‌باشد و سمت ریاست سرویس پست هوایی را دارا می‌باشند مورد مراحم مخصوص قرار دادند. موکب اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و والاحضرت همایون ولیعهد پس‌از بازدید تمام قسمت‌ها در ساعت شش بعداز ظهر به طرف شهر بازگشت فرمودند.»

روزنامه کوشش- یکشنبه ۲ مرداد ۱۳۱۷

گشایش راه‌آهن سراسری ایران

قانون نقشه‌برداری و ساختمان راه‌آهن ایران روز ۲۰ بهمن سال ۱۳۰۴ و لایحه ایجاد راه‌آهن در چهارم اسفند ۱۳۰۵ به تصویب نمایندگان مجلس شورای ملی رسید. نخستین کلنگ ساختمان راه‌آهن سراسری روز یکشنبه ۲۳ مهر ۱۳۰۶ در محل ایستگاه راه‌آهن تهران به زمین زده شد. پس از ده سال و یازده ماه، روز ۲۷ مرداد ۱۳۱۷ ساخت راه‌آهن سراسری ایران به‌طول ۱۳۹۴ کیلومتر، خط شمال: بندر شاه- تهران به طول ۴۶۱ کیلومتر و خط جنوب: بندر شاهپور- تهران به‌طول ۹۳۳ کیلومتر، توسط کمپانی هنری اولن امریکایی، کنسرسیوم فور باو آسفورونگن این پرزین آلمان متشکل از یولیوس برگر برلین، فیلیپ هولزمن فرانکفورت، زیمنس باو یونیون برلین، کمپانی کمپ ساکس دانمارک و مهندسین و کارگران ایرانی با ۹۰ایستگاه (۳۱ایستگاه از بندر شاه تا تهران و ۵۹ ایستگاه از تهران تا بندر شاهپور)، ۴۷۷۲ پل کوچک و بزرگ سنگی، بتونی و فلزی و آب رو، به طول ۹ کیلومتر (خط شمال ۱۹۳۳ و خط جنوب ۲۸۳۹ پل)، ۲۲۴ تونل به‌طول ۸۳۶۶۶ متر (۹۳ تونل با ۲۳۵۹۹ متر در خط شمال و ۱۳۱ تونل با ۶۰۰۶۷ متر در خط جنوب) و هزینه دو میلیارد و یکصد میلیون ریال و یک سال زودتر از موعد مقرر به پایان رسید. روز ۲۷ مرداد ۱۳۱۷راه‌آهن شمال و ۲۵ مرداد همان سال نیز راه‌آهن جنوب با ۶۰ دستگاه لوکوموتیو و ۸۱۷ واگن مسافری و باری آماده بهره‌برداری شد و سرانجام جمعه ۴ شهریور ۱۳۱۷ در محل ایستگاه سفید چشمه (فوزیه) در ۶۹کیلومتری اراک به دست رضاشاه گشایش یافت.

۱۳۱۷
1938

۵ فروردین
اولین دسته از مهاجران شوروی از قفقاز وارد آذربایجان شدند.

۷ اردیبهشت
رضاشاه دستور تعطیل شدن «فرهنگستان ایران» را -که از عمر آن سه سال می‌گذشت- به‌دلیل تنبلی اعضا صادر کرد.

۲۱ اردیبهشت
دو هفته پس از تعطیل شدن «فرهنگستان ایران» به دستور رضاشاه، فرهنگستان جدیدی به ریاست وزیر فرهنگ و ۲۴ عضو ثابت با هدف پالایش زبان فارسی از سایر زبان‌ها تأسیس شد.

۳۱ اردیبهشت
علی سهیلی وزیر مختار ایران در لندن، به تهران فراخوانده و به سمت وزیر امور خارجه منصوب شد.

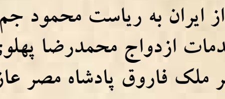

۱۴ خرداد
یک هیأت از ایران به ریاست محمود جم برای فراهم ساختن مقدمات ازدواج محمدرضا پهلوی ولیعهد با فوزیه خواهر ملک فاروق پادشاه مصر عازم قاهره شد.

۲۴ خرداد
به دنبال اعلام کتبی شرکت نفتی «امریک - ایران» (ایران اویل کمپانی) مبنی بر انصراف از ادامه قرارداد نفتی مصوب ۱۸بهمن ۱۳۱۵ مجلس شورای ملی (امتیاز استخراج و لوله کشی شرق و شمال شرقی ایران)، این قرارداد را به علت نامساعد بودن اوضاع بین‌المللی ملغی اعلام کرد.

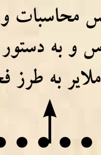

۲۶ خرداد
سیدعبدالحسین دیبا رئیس محاسبات وزارت دربار و از محارم رضاشاه، به اتهام اختلاس و به دستور سرپاس مختاری رئیس شهربانی در زندان ملایر به طرز فجیعی به قتل رسید.

۲۳ تیر
علی اصغر حکمت وزیر فرهنگ و علی سهیلی وزیر امور خارجه از کار برکنار شدند.

۲۲ مرداد
اساسنامه بانک ملی به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

۷ شهریور
آدولف هیتلر صدراعظم آلمان به مناسبت پایان عملیات احداث خط آهن شمال به جنوب ایران پیام تبریکی به رضاشاه فرستاد. رضاشاه نیز در همین روز پاسخ پیام وی را مخابره کرد.

شهریور ۱۳۱۷
1938

گردآوری: محمد گرشاسبی